

Makale türü / Articletype: Araştırma / Research

Giresun Tarihinde Bir Ayrıntı: Köseoğlu Osman'ın Hatıraları (1906-1935)

A Detail in The History of Giresun: Memoirs of Koseoglu Osman (1906-1935)

Okt. Mevlüt KAYA

Giresun Üniversitesi, Eynesil MYO, tarihmeltemi@hotmail.com

Özet

Hatıralar, tarihin en önemli tanıklıklarındandır. Geçmişin derinliklerindeki ayrıntıların öğrenilmesinde, pek çok olay ve durumun tespitinde hatıralar önemli veriler sunmaktadır. Köseoğlu Osman'ın yazılı hatıralarında Eynesil-Görece yöresinin yakın tarihine dair sosyokültürel konular hakkında fikir verilmektedir. Bu çalışmada, söz konusu hatıralardan elde edilen bilgiler günümüze uyarlanarak aktarılacaktır. Böylelikle, Osmanlı'nın son zamanları ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında yöredeki gündelik yaşam hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Yöre toplumunun düğünleri, yayla kültürü, yöredeki asayiş, suçlar ve savaş dönemlerine dair bilgilendirme amacıyla olan bu çalışma, Köseoğlu Osman'ın hatıra defterindeki tarihsel anekdotlar üzerinden yöre geçmişinin aydınlanmasına katkı sağlamaya çalışmayı hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: Eynesil, Görece, Tonya, yaylacılık, düğünler.

JEL Sınıflandırması: Z00

Abstract

Memories are the significant witnesses of history. The memories present important information to learn details in depth of the past, to identify the most of the incident and situation. In Koseoglu Osman's inscriptive memories, it is shown that sociocultural subjects about the recent history of Eynesil- Gorele region. In this study, the information which was gathered from the subject memories is going to explained by adapting to today. Hereby, the information about the everyday life in the region of the last time of Ottoman and the first time of Turkey are going to explained. This study which is aimed to inform about the wedding of region, the plateau culture, public order, crimes and wars in that period, is aimed to contribute to brighten the past of the region over the historical anecdotes in Koseoglu Osman's memory book.

Key words: Eynesil, Gorele, Tonya, transhumance, weddings.

JEL Classification: Z00

GİRİŞ

Geçmiş kayıtlar altına almak, topluluk olmanın gerekliliğinden doğan bir sonuçtur. Tarih yazımının ilk zamanlarında, öncelik insanoğlunun kendi tecrübeleri olmuştur. Bu doğrultuda, insanların geçmişten ibret alması için çeşitli anlatılar ortaya çıkmıştır. Batı’da Aydınlanma öncesinde tarih, tecrübelerin toplandığı bir havuz olarak görülmüştür. Osmanlı’da ise 19. yüzyıldan itibaren Batı etkisinde, tarih yazımına bireyci bir tarz kazandırılmaya başlanmıştır (Öztürk, 2011, s. 304).

Hatıraların tarihi aydınlatmada önemli işlevleri vardır. Özellikle Yakın Çağ ve Meşrutiyet dönemi hatıraları, başvurulması gereken özgün veriler arasındadır (Birinci, 1998, s. 611).

Hatıralar, “yaşanan hayatın tespitinde kıymetli kaynaklar”dır (Altıkulaç vd., 2014, s. 162). Çeşitli olaylar ve zamanın koşullarındaki hızlı değişkenlerle çevrelenmiş yaşamını, 1950-1964 yılları arasında baştan sona ayrıntılı bir biçimde yazmaya girişen Eynesilli Köseoğlu Hüseyin oğlu Osman’ın hatıraları, Osmanlı’nın son dönemine ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemlerine ışık tutmaktadır. Söz konusu hatırat, 148 sayfadan oluşmakta ve kronolojik seyriyle bir defterde yer almaktadır; ancak bu çalışmada, hacminden ötürü hatıratın tümü nakledilmemiştir. Bu nedenle hatıratta Birinci Dünya Savaşı, Doğu Karadeniz’de Rus işgali ve Harşit Savunması konularının dışındaki sosyokültürel anlatılara ağırlık verilmiştir.

Köseoğlu Hüseyin oğlu Osman, 1 Ocak 1906’da yoksul bir ailenin çocuğu olarak Eynesil’de dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlarda, çocuğu bulunmayan, çevresinde iyiliksever biri olarak bilinen ve iki eşli olan Mudal Kocaman namında birine evlatlık olarak verilmiştir. Üvey anneleri ve üvey babası Mudal Kocaman tarafından çok sevilen Osman, iki yıllık sürede yeni ailesine alışmış ve onları sevmeye başlamıştır. Kendisi bugüne göre sıra dışı; ancak çocukluk yıllarının sosyal koşullarına göre olağan bir süreç geçirmiştir. Üvey babası, dönemin koşullarına rağmen onu okutmaya çalışmış, Görele’deki ilk mektebe göndermek istemiş ise de savaş yıllarının getirdiği asayiş bozukluğu, Köseoğlu Osman’ın öğrenimini engellemiştir; ancak bu süreçte, olabildiği kadar Eynesil’deki okuma yazma ve Kur’an kurslarına giderek eğitim görmüştür.

Köseoğlu Osman, 1934'te kararlaştırılan Soyadı Kanunu'nun ardından, sülale adı olan Köseoğulları'ndan esinlenerek "Köse" soyadını almıştır.

Köseoğlu Osman'ın hatıraları, Osmanlı'nın son dönemindeki tipik Anadolu yaşantısına ışık tutarken, devletin otoriteyi kaybettiği Giresun-Trabzon yöresindeki asayiş bozukluğunun gündelik yaşama yansımalarına örnek teşkil etmektedir. Hatıralarda Birinci Dünya Savaşı ve Doğu Karadeniz'de 1916'dan itibaren başlayan Rus işgali, yaylak-kışlak kültürü, kıtlık, yeme içme geleneği, hukuk, otorite kaybının yarattığı suç furyası, silah kültürü, kan davaları, insanın insana o dönemki bakışı, aile ve evlilik hayatı, fındıkçılık, hayvancılık, ulaşım, sağlık, dil, yaşam standartları, ceza ve yaptırımlar, eşkıyalık hareketleri, muhacirlik, savaş ve göç gibi konularda bugüne dek akademide ve amatör çevrede ortaya çıkarılmamış orijinal veriler bulunmaktadır.

Köseoğlu Osman'ın yazma ihtiyacı, yaşamının son evrelerinde ortaya çıkmıştır. Geçmişteki yaşantısını ayrıntılı bir biçimde kaleme alma nedeni ise evlatlarına, geçmişte verdiği mücadeleleri anlatarak onların bundan ders almaları yönündeki kaygısıdır.

1. KÖSEOĞLU OSMAN'IN SOY TARİHÇESİ

Köseoğlu Osman, hatıratının ilk sayfasında, yazdıklarına dair kısa bir künye vermiştir (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 1):

"Tahrir tarihi, yani yazıldığı tarih: 23 Ekim 1964. İşbu hatıra defteri, Köseoğullarından Hüseyin (oğlu) Osman Köse'nin kendi el yazısıyla tahrir(e) alınmıştır. Doğum tarihi 1 Ocak 1906. (Yazıyla) Bir Ocak bin dokuz (yüz) altı (İmza)".

Köseoğlu Osman, hatıratının ilk sayfasında, yazıların kendisine ait olduğunu özellikle imzasıyla birlikte beyan etmiştir. Buradaki düşüncesinin kökeninde, hatıraların sahibine ve yazılış perspektifine samimi biçimde açıklık getirme isteği yatmaktadır. Köseoğlu Osman, hem Arap alfabesini hem de 1928'de kabul edilen Latin alfabesini kullanabilmektedir. Bu hususu da hatıra defterinin ilk sayfasında vurgulamıştır:

"Eski yazıyı pek güzel yazardım. İşte size eski yazıdan bir örnek yazıyorum. İmzadan yukarıki yeni yazı, aynı eski Arapçadan". Bu kısımda,

yukarıda alıntılanan ilk paragrafı, Arap alfabesiyle Osmanlı alfabesiyle tekrar yazmıştır (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s.1).

1835 yılı Osmanlı nüfus kayıtlarına göre Köseoğulları (Emecen vd., 2015, s. 247-265) Eynesil-İshaklı köyünde ikamet etmekteydiler. Nüfus defterine göre 1835 yılında İshaklı'da Köseoğulları ailesine mensup 11 erkek bulunuyordu. Bunların en büyüğü ise 61 yaşındaki Süleyman'dı. İshaklı Köyü'nün 1835'teki toplam nüfusu 572 idi. Savaş yıllarında bu nüfusta büyük bir düşüş yaşanacaktır.

Köseoğlu Osman, hatırasının birinci faslında dedelerinin, Türklerin anayurdu Türkistan'dan Anadolu'ya göç ettiklerini, rivayetlere dayanarak yazmıştır. Anadolu'ya geldikten sonra, dedelerinin bölgedeki ilk duraklarının Gümüşhane-Torul'a bağlı köylerden biri olduğunu belirtmiştir.

Tarihsel veriler, Köseoğlu Osman'ın naklettiği rivayetleri doğrulamaktadır. Bugün bölgede yerleşik olan Türk boylarının, Anadolu'ya gelişlerinden itibaren iskân için en fazla yoğunlaştıkları yer, Gümüşhane-Trabzon-Giresun üçgeni olmuştur. Bunlar zaman zaman bölgedeki bazı faaliyetleri yüzünden hem Selçuklu hem de Osmanlı döneminde doğuda Rize, batıda ise Ordu-Samsun-Sinop içlerine doğru göç etmek zorunda kalmışlardır. Yukarıda zikredilen üçgende Oğuz boylarının en savaşçısı olan Çepnilerin yoğunlaştıkları yerler genellikle Gümüşhane-Kürtün-Torul; Giresun-Eynesil-Görelle-Espiye; Trabzon-Ağasar-Şalpazarı-Geyikli-Beşikdüzü'dür. Buralar, Çepnilerin bölgedeki en eski merkezleri olmuştur. Bölgedeki köy, mahalle, mevki, yayla, oba, su ve bayındırlıkla ilgili adlarla birlikte bazı yerli ve yabancı seyahatnameler de bu durumu doğrulamaktadır.

Torul-Kürtün; Eynesil-Görelle ve Trabzon'un batısındaki yukarıda zikredilen yerler, Çepni Türklerinin Karadeniz'deki ilk uğrakları olmakla birlikte, Çepniler çeşitli nedenlerle buralardan dağılmak zorunda kalmışlardır. Bu dağılmada ise Çepnilerin, dönemin devlet otoritesi ile yaşadığı vergi veya mezhebî sorunları en büyük rolü oynamıştır.

Osmanlı'nın son dönemindeki merkezi güç kaybı, taşranın en ücre köşelerinde kontrolü kaybetmesine neden olmuştur. Böylelikle asayiş sağlanamamış, toplum ağır bir kargaşanın içine düşmüştür. Suçluların tespit edilememesi, vergilerin toplanamaması, devletin gündelik yaşamda

denetleme ve yönlendirme gücünün kalmaması ve içinde bulunulan savaş hâli, otorite kaybını hızlandırdığı gibi toplumsal yapıyı da kaosa sürüklemiştir.

Köseoğlu Osman'ın aktardıklarına göre, sülalesi Torul'da yaşarken bir cinayet hadisesine karışmış, bu nedenle topluca göç etmek zorunda kalmıştı. Dedesi bu göçle Eynesil'e gelmişti (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 2).

Söz konusu dönemlerde Türkler karakteristik yaşam tarzları gereği, gittikleri yerlerin kırsallarına yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Eynesil'in kırsal kesimleri, 17. yüzyıldan itibaren yoğun Türk akınlarıyla dolgun bir havza hâline geldiği için, Köseoğulları ancak sahile yakın kısımlara yerleşebilmiştir. Sülalenin ortalama üç asır önce Eynesil'e geldiği düşünüldüğünde, iskânda sahile yakın bölgeleri tercih etmelerinin, bir bakıma zorunluluktan doğduğu anlaşılmaktadır. Burada Türk iskânını kolaylaştıran koşul ise Eynesil'in Sisdağı'na endeksli bir yayla hayatının olmasıdır. Kayasis'in uzaktan da olsa görüldüğü bu yerleşim yeri, Türklerin nazarında, bölgede Türk bozkır hayatının devrini bulacağı yer olarak kabul görmüştür. Türklerde iskân edilecek yerin suyu, yaylası ve kışlağı göz önünde bulundurulur, yayla ve kışlak arasındaki mesafenin yakın olması büyük bir avantaj sayılırdı. Şehir merkezlerini ve sahile yakın beldeleri, iskânda genellikle gayrimüslimler tercih etmişlerdir.

Köseoğlu Osman'ın dedesi, Torul'dan Eynesil'e gelince neslinden üç sülale doğmuştur. Üç sülalenin atalarının adı Salih, Osman ve Durmuş'tur. Köseoğlu Osman, Torul'dan gelen kişinin, bu üç şahsın babaları mı veya dedeleri mi olduğu konusunda net bir bilgiye sahip değildir; çünkü Köseoğlu Osman, bu üç şahsın farklı yerlerden Eynesil-Görel¹ yöresine gelmiş olabileceğini, yine rivayetlere dayanarak bildirmektedir. Sözel aktarımlara göre üç şahıstan biri olan Salih'in nesli Kızılcapınar'dan² göç ederek Eynesil merkezine gelmiştir. Osman'ın nesli de Kızılcapınar'dan gelmiştir. Savaş zamanı olduğu için buradaki insanların bir kısmı savaşta şehit olmuş, gerisi de göç hâlinde iken yolda yaşamını yitirmişti. Köseoğlu Osman'ın dedesi Durmuş ise İshaklı'ya gelmişti. O zamanda İshaklı'da yerleştikleri mahallenin

¹Eynesil 1960 yılına kadar köy, bucak ve belde statülerinde Görel'e bağlı kalmıştır.

²İshaklı köyü yakınlarında bir mevki.

adına “Hurmalık” denilmekteydi. Köseoğulları sülalesinin bir kısmının da Köseli köyünde³ mesken tutmasıyla buranın adı süreç içerisinde halk arasında “Köseli” olarak anılmaya başlamış, böylelikle bugünkü resmî adını almıştır.

Durmuş’un beş oğlu ve bir kızı olduğu, oğullarından birinin bekâr iken öldüğü, birinin Karaburun’a (Görelle’de), birinin Kamberli’ye diğerinin ise Beşikdüzü’ne yerleştiği ve Osman’ın büyükbabası olan Mustafa’nın ise Eynesil’de babasının yanında kaldığı, hatıradaya yer alan bilgiler arasındadır (Köseoğlu Osman’ın Hatıraları, 1964, s. 2-4).

Savaş ve göç dönemlerinde yaşama tutunmaya çalışan kitleler, kısa ömürlerinde birçok kere yer değiştirmişlerdi. Yaygın ölümcül hastalıkların yanı sıra, asayiş bozukluğunun dalgaları Anadolu’nun her tarafına yayılmış, eşkıyalık “hüner” sayılmaya başlamıştı. Meskenlerinde yerleşikliği sürdürmek ve mülkünü garanti altına almak isteyen insanlar, istikbalî kaygılarla eşkıyalardan kendilerine korumalık olmalarını istiyorlardı.

Köseoğlu Osman, iyi hatırladığı büyükbabası Mustafa’nın 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’na katılmış olduğunu ve bu süreçte Tuna nehri boylarında esir alınan askerlerin arasında yer aldığını, esaretten bir süre sonra terhis edildiğini ve askerden döndüğü sıralarda eşinin öldüğünü bildirmektedir.

Büyükbabası Mustafa’nın, ölen eşinden üç oğlu vardı: Köseoğlu Osman’ın babası Hüseyin, amcaları Ömer ve Karaman Halil. Bunların dedeleri Durmuş Kocaman çok ihtiyar olduğu için çocuklarına bakamamıştı. Adı geçen üç oğul sefalet içinde büyümüşlerdi. Babaları Mustafa, askerden geldiğinde ticarete başlamış ve çok çalışarak ekonomik durumunu düzeltmişti. Artık çocuklarına ve babası Durmuş Kocaman’a iyi bakmaktaydı. Eşi ölen Mustafa, bir süre sonra yeniden evlenmişti. Evlendiği kadın, oldukça iyi biriydi ve çocuklara öz evlatları gibi bakmıştı.

Üç oğuldan biri olan Ömer, askerliğini bahriyeli olarak yapmıştı. Askerlik dönüşü evlenmiş, iki oğlu olmuştu. Köseoğlu Osman, hatırasının sonraki fasıllarında bu üç oğuldan ayrıntılı olarak bahsedeceğini belirterek konuyu burada kısa tutmuş, annesinden bahsetmeye başlamıştır.

³ Bugün Eynesil’e bağlı mahalle statüsündedir.

2. KÖSEOĞLU OSMAN'IN ANNESİ: TONYALI KIZI

Köseoğlu Osman'ın annesi, Trabzon-Tonya kızıydı. Bir gün ailesiyle birlikte Tonya'dan Eynesil'e gelmişti (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 2-4). Gelişlerinin nedeni ise o yılki ağır kıştan dolayı hayvanlarını beslemede çok sıkıntı çekmiş olmalarıydı.

Tonya 730 rakımlı olup sahile uzaklığı 25 kilometre civarında ve bir sahil yerleşkesi olan Eynesil'den yaklaşık 45 kilometre uzaktadır. 1900'lerin başlarındaki kıt imkânlarda, özellikle kışın ağır geçtiği zamanlarda Tonya kırsalında hayvancılık yapmak oldukça zor bir hâl almaktaydı. Karın yoğunluğu yaylak alanını işgal edince, tek geçim kapısı olan hayvancılığın sürdürülebilmesi için en kolay çözüm, sürünün önüne geçip, kilometrelerce yol kat ederek sahil kuşağına inmektir; çünkü yazın yaylalardan ve köylerden kol gücüyle hazırlanan kışlık hayvan yiyecekleri sınırlıydı ve normal bir kışta bile hayvanların beslenmesinde yetersiz kalıyordu.

Tonyalı aile Eynesil'e geldiğinde, ileride Köseoğlu Osman'ın annesi olacak kız, on dört yaşlarındaydı. Babası Köseoğlu Hüseyin ise çevresinde yiğitliğiyle bilinen ve çok türkü söyleyen bir delikanlıydı. Bu sıralarda kıza talip olup onu kaçırmıştı (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 2-4).

Dönemin evlilik yaşı bugüne göre çok düşüktü. Erkeklerde ve kızlarda on sekiz yaş altı evlilikler oldukça fazlaydı. Özellikle kız kaçırma hadiselerine sıklıkla rastlanmaktaydı. Bugüne göre reşit kabul edilen yaşta ve düğünle yapılan evliliklerin sayısı çok düşüktü. Ayrıca bu dönemler, iyi türkü söyleyenin, fiziki gücü iyi olanın, bulunduğu camiada popüler olduğu dönemlerdi.

Köseoğlu Osman'ın aktarımlarına göre babası Hüseyin, Tonyalı kızını kaçırdığında ortalık karışmıştı; çünkü bu olaya dek Tonyalı birinin kızını kaçırmaya kimse cesaret edememişti. Tonya'nın kabadayılarından yöre halkı çok çekiniyordu. Hatta çocuklarını korkutmak istediklerinde "Tonyalı geliyor!" diyorlardı.

Köseoğlu Osman'ın büyükbabası Mustafa, oğlu Hüseyin'in Tonyalı'nın kızını kaçırmışından büyük kaygı duymuştu. Düşüncesine göre Tonyalılar, intikam almak için soygun yapabilir; onun malına mülküne zarar verebilirlerdi. O da bu sorunu gidermek için çare aramaya başlamıştı.

Kaçırılan kızın kardeşlerinden Bilal, Tonya'nın ünlü kabadayısı Deli Reşit'i öldüren ve böylece onun namını elinden alan biri olarak tanınıyordu. Deli Reşit'i öldürme suçundan hapse düşen Bilal, nüfuzlu bir kişi olduğu için dönemin Trabzon Valisi Kadri Paşa tarafından hapisten kurtarılmıştı.

Bilal, daha önce jandarma çavuşluğu yapmıştı. Kız kardeşinin maruz kaldığı durumu öğrenince on arkadaşıyla birlikte silahlı bir şekilde Eynesil'in yolunu tuttu. Ören köyüne⁴geldiler. Köseoğlu Osman'ın dedesine haber gönderip, yanlarına çağırdılar. Gelmediği takdirde ise bela çıkaracaklarını söylediler. Mustafa Kocaman bu işten oldukça çekinceliydi, “*Belanın büyüğü geldi işte, ne yapacağız!*” diye söyleniyordu. Köseoğlu Osman, hatırasının bu kısmında “*acaba gitmese olmaz mı, gitse, acaba işte ne var, ya ölüm de var; bir adamın bir tavuk değerinde olduğu zaman*” diye yorum yapmıştır.

Mustafa Kocaman derin derin düşünüp çözüm yolu ararken, çevresinde sözü geçen, hatırı sayılan ve hazırcevap biri olarak bilinen komşusu Sofuoğlu Arif Ağa duruma el koymuş ve onu rahatlatmıştı. Köseoğlu Osman, Arif Ağa'yı hatırladığını da hatıralarında yazmıştır. O, savaş yıllarındaki göç hareketleri sırasında ölmüştü. Hatıradaki bilgilere göre iri yarı, kara sakallı bir kişiydi. Mustafa Kocaman'la birlikte Tonyalıların yanına giderek, buldukları eve girip, onları selamlayarak oturdular.

Konu açıldı. Bilal, kızı geri almanın erkeklige yakışmayacağını söyleyerek kızı kaçıran tarafa “elli kırmızı lira” para cezası kesti. Ödemedikleri takdirde ise onları, köyde büyük bir katliam yapmakla tehdit etti. Bu sözün ardından büyük bir sessizlik yaşandı. Herkes Bilal'den çekiniyor, kimse bir şey söyleyemiyordu.

Bilal'in diyet olarak istediği elli kırmızı lira, zamanında oldukça yüksek bir meblağ idi. Öyle ki bir inek elli ila yüz kuruş arasında satılmaktaydı. Durumun farkında olan Bilal, birdenbire cezada beş lira indirim yaptığını söyledi. Yanındaki adamlar bu indirimi onayladı. Hatta içlerinden birkaçı daha beşer lira indirim yaptı. Böylelikle ceza on beş liraya düştü. Kızı kaçıran Hüseyin, bu esnada beş lira da kendisi indirim yapmak istedi; fakat Tonyalılarından birkaçı bunu kabul etmedi; ancak yine de ceza on liraya kadar düşürülerek, düğünün yapılması taraflarca kabul edildi. Sonra Tonyalı kızı ile

⁴Ören, bugün Eynesil'in beldesidir.

Köseoğlu Hüseyin evlendi. Ölene dek birlikte yaşadılar (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 4-5).

Köseoğlu Osman'ın hatıratında yer alan bilgilere göre, annesinin evlat ve torun sayısı 1960'larda yüz yirmiye aşmıştı. Annesi 84 yaşına hayata veda etmişti. Köseoğlu Osman, 20 Ekim 1964 tarihli hatırasında ona sürekli dua etmiştir.

3. KÖSEOĞLU OSMAN'IN BABASI: MUSTAFA OĞLU HÜSEYİN

Köseoğlu Osman, hatıratının bu faslında babası Mustafa oğlu Hüseyin hakkında bilgi vermiştir. Babası Hüseyin orta boylu, buğday tenli, ince düşünceli ve esprili aynı zamanda sert tavırlı biriydi. Akranlarının naklettiği bilgilere göre Hüseyin, gayet cesur, hatırı sayılır ve çevresinde delikanlılığıyla nam yapmış bir yapıya sahipti. Evlenmeden önce İstanbul'da bahriyeli olarak dokuz yıl askerlik yapmıştı. Köseoğlu Osman, babasının kendisine pek özenli davrandığını ve "Uzun Osman" diye hitap ettiğini yazmıştır. Babasının askerlik sürecinde çavuşluk yaptığını, temizliğine düşkün olduğunu ve İstanbul'da iken yüzme yöntemlerini öğrendiğini aktarmıştır; ancak babası okuryazar değildi. Zaten bu dönemde okuryazar sayısı yok denecek kadar azdı. Her köyde, belki bir tane okuryazar bulunmaktaydı.

Yedi çocuk babası Hüseyin, askerliğinden sonra bir süre İstanbul'da yaşamıştı. Babasından kalan arazi oldukça azdı ve geçimi çok zordu. Geçimini sağlayabilmek için koşulların elverişli olduğu yerlerde bir arayış sürecine girmişti. Memleketinde, virane bir evde yaşayan ailesinin iâşesini kazanabilmek için tütün kaçakçılığı yapmaktaydı. Kendisi gibi birçok yoksulla beraber, Akçaabat'tan elli altmış kilo tütün alıp, sırtlarında taşıyarak Eynesil'e getirip, kıydıktan sonra yine sırtlarına yüklenip, yürüyerek gittikleri Espiye civarındaki köylere satmaktaydılar. Hüseyin ve arkadaşları evlerini bu şekilde geçindiriyorlardı. Köseoğlu Osman'ın aktardığına göre, bu ağır meşguliyeti çekenlere kırk yaşında ihtiyarlık siması düşmekteydi. Babası Hüseyin'in yaşı kırk olduğu hâlde, o kocamış, saçları tamamen beyazlamıştı.

Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Genel seferberlik emriyle askere alınan Hüseyin, Erzurum'a gönderildi. Kırk iki yaşında iken Erzurum'da şehit oldu.

4. KÖSEOĞLU OSMAN'IN ÇOCUKLUĞU VE YAŞAMI

Köseoğlu Osman hatıratının bu bölümüne, atalarına her zaman dualar ettiğini ve evlatlarından da dua beklediğini belirtmekle başlamıştır. Ardından öğüt niteliğinde bazı paylaşımlarda bulunmuş; iyiliği, dürüstlüğü ve imanlı olmayı takip edilmesi gereken bir yol olarak işaret etmiştir. Dört yaşından sonrasını iyi hatırladığını ve o yaşlarda zeki bir çocuk olduğunu aktarmıştır. Dört beş yaşlarında iken ailesi onu, Mudal Kocaman namında birine evlatlık vermişti. Mudal'ın hiç çocuğu olmamıştı ve o, baba tarafından Osman'ın akrabasıydı. Evlatlık verildiği ailenin yanından defalarca kaçarak evine gitmek isteyen Osman, yolu şaşırılmış ve Köseli köyü eteklerinde yakalanıp geri götürülmüştü. Aradan geçen iki yıldan sonra, evlatlık durumuna ancak alışabilmişti. Üvey ailesi tarafından özenle bakılıyor, sevgi ve şefkat görüyordu. Ne isterse yapıyordu (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 6-8).

Köseoğlu Osman, artık yeni ailesine alışmıştı. Mudal Kocaman'a "baba" diye hitap ediyordu. Mudal Kocaman'ın iki eşi vardı ve ikisi de Osman'ı öz çocukları gibi seviyordu. Aile, tüm varlığını Osman'ın üzerine tapulamayı düşünüyordu; ancak zamanın koşulları buna müsaade etmedi. Birinci Dünya Savaşı çıktı.

Mudal Kocaman, evlatlığı Osman'ın Kur'an ve din dersleri almasını sağlamıştı. Osman'ın ifadesiyle, üvey babası onu kendine "duacı olarak bırakmış" idi. O da bu bilincini hiç yitirmemiş, ölene dek her fırsatta üvey babasına dua etmişti. Hatıralarında da Mudal Kocaman'a pek çok kez rahmet dilemiş, dua etmiştir.

Mudal Kocaman, Köseoğlu Osman'ı sever, ona harçlık veya şeker vererek sevindiren bir insandı. Köseoğlu Osman evlatlık gittiği evde, öz ailesinden daha fazla ilgi gördüğünü ve daha iyi bakıldığını hatıralarında dile getirmektedir. Öte yandan, savaş yıllarının yaşattığı çoğu zorluktan uzak kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı başladığında Köseoğlu Osman sekiz dokuz yaşlarındaydı. Uslanmış bir çocuktu. Artık gündelik işlerde üvey ailesine yardımcı oluyordu. Onlarla birlikte yaylaya gidip geliyordu. Yörede halkın yaylaya çıkmaya başladığı zamana "otçu göçü" deniyordu. Mısırların boyu bir

kariş olduğunda tarlada çıkan yabancı otlar kazınarak temizlenir. Fidanların diplerine toprak çekilir ve ardından yaylaya çıkılırdı (Bilir, 2005, s. 61-69).

“Mudal Baba” ona küçük bir katır almıştı. Bununla katırcıların arasına katıp ticaret öğrenmesini sağlıyordu. Katırın bu dönemlerdeki rolü ulaşım, gündelik işler, ticaret ve seyahat açısından oldukça önemliydi.

Köseoğlu Osman, evlatlık verilmesinin ilk yıllarında her ne kadar alışamamış ve ailesinin yanına dönmeye çalışmışsa da yıllar boyu kendisine sağlanan yaşam standartları arttıkça öz ailesini aramaz olmuştu. Artık “Mudal Baba”nın öz evladı gibiydi (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 7-11).

5. YAYLA YOLLARINDA YAŞANANLAR

Osman, öz ve üvey ailesi, büyükbabası, kardeşleri ve arkadaşlarıyla birlikte oldukça hareketli ve serüven dolu bir çocukluk dönemi geçirdi. Bu dinamikliğin koşullarını savaş, kıtlık ve kargaşa belirlemişti. Her tarafta kan ve arazi davaları vardı. Aksar'ın⁵ Tımara köyünde bu yıllarda ses getiren birtakım arazi kavgaları olmuştu. Kavgalar cinayete dönüşmüş, birçok kişi hapse düşmüştü; ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla asker ihtiyacını gidermek için bütün mahkûmları hapisten çıkarmışlardı. Tımara'dan hapse düşenler de böylelikle kurtulmuş, Rus cephesine gönderilmişti. Köyden bazı kişiler de Düzce'ye giderek orada mesken tutmuşlardı (Köseoğlu Osman'ın Hatıraları, 1964, s. 7-11).

Hasımlığın yörede yaygın olduğu dönemlerdi. Hasımlar, infaz edecekleri kişiyi takip ediyor, onlara çabuk ulaşmak için gözcüler tutuyordu. Ortalıkta cehalet ve yoksulluk kol geziyordu. Hâlbuki çoğu insan aç ve işsizdi. Kiminin barınacak evi bile yoktu; çoluk çocuğuyla ve eşiyle birlikte “tekir” dedikleri serenderde⁶ yaşıyorlardı.

Osman, kardeşleri ve arkadaşlarıyla birlikte birçok olaya kariştı. Çevresine ve yaşadığı koşullara bakıldığında, bu normal bir sonuçtu. Osman ve yakın arkadaşı Hamdi, istemeden veya farkında olmadan birçok suçla adlarını kariştırdılar. Bu duruma o zamanlarda “şerik katmak” deniliyordu.

⁵Ağasar (Trabzon).

⁶Serender: Meyve, sebze, tarhana vb. kurutmaya yarayan genişçe, üstü açık balkon; http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori=derlay&kelime1=s-render (Erişim: 06.07.2017).

Yetkililer sayısız kargaşanın karşısında, suçluyu ve suçsuzu çoğu kez birbirinden ayıramıyordu.

Hamdi, yirmi beş yaşından büyüktü. Birgün Osman’la beraber Sisdağı⁷ yaylasına hareket ettiler. Erkeksu’yun batısındaki İmıkyurt obasına vardılar. Obada birçok yayla evi vardı. Hamdi’nin de burada geçici bir kelifi⁸ vardı. İki tarafı çam hartaması⁹ yanları ise ağu¹⁰ yapraklarıyla çevriliydi. Hamdi’nin bir ineği, iki sahanı ve bir tenceresi vardı. Bir karısı, bir de yorganı; her şeyi bunlardan ibaretti (Köseoğlu Osman’ın Hatıraları, 1964, s. 100-103).

Hamdi ile Osman, İmıkyurt’ta arkadaşları Dikbaşoğullarından Mehmet ve Hüseyin’le buluştular. Hüseyin yirmili yaşlarda, Mehmet ise on altınsındaydı. Osman da Mehmet ile akrandı. Hüseyin ve Mehmet, ablak suratlı, cesur, pehlivan gibi güçlü delikanlılardı. Zıva’nın Beyazıt köyünden Dikbaşoğlu İsmail de onlara eşlik etti. Yiyip içip eğlendiler. İsmail, ihtiyar babasıyla kalıyordu. Ekonomik durumları iyiydi.

Bir süre sonra, yayladan beraberce dönmek üzere hareket ettiler. Çamurluk’ta, Çağmanlı Alan’da mola verdiler. Yolculuk esnasında birçok tehlike atlattılar. Dönem, hasımlık ve eşkıyalık dönemleriydi. İnişdibi’ne geldiler. İnişdibi kahvesinde bir mola daha verdiler. Arkadaşları ve Köseoğlu Osman’ın adaşı olan Osman’ın, kahvenin yakınında yazlık bir evi vardı. Oraya gitmek istediler. Evin kapısında büyük ve tehlikeli iki köpek vardı. Söylenenlere göre bunlar “insan boğan” türden köpeklerdi. Uzun süre eve nasıl gireceklerini düşündüler. Bir fırsatını bulup hızlıca eve girdiler. Bunu duyan köpekler, neredeyse onları evden almak istercesine tepki gösteriyorlardı.

Arkadaşları Osman, ocakbaşında oturuyordu. Onlara nereden geldiklerini sordu ve yolun tehlikelerinden bahsetti. Sonra, sofraya kuruldu. Köseoğlu Osman, arkadaşları Osman’ın kurduğu bu sofrayı hatıralarında şöyle övmüştür: “Bize yemek verdiler. Kaldirik turçusu¹¹ imiş, öyle yedik ki o

⁷Sisdağı’na yörede “Sis” de denilmektedir.

⁸ Kelif: Küçük ev, barnak.

⁹Karadeniz bölgesinde, çam ağacının ince levhalar halinde yarılmalarıyla elde edilen ve eskiden çatı yapımında kullanılan tahta.

¹⁰ Ormangülü; yörede “tonar” da denir.

¹¹Yöresel bir turşu. Kaldirik, yabani bir bitkidir. Ormandan toplanır. Sağlığa birçok yararı olduğu bilinir. Turşusu dışında, farklı yemekleri de yapılır. Giresun’daki adı “kaldirik”tir.

*turçuda(ki)*¹² *lezzet hâlâ ağızımda duruyor.*” Çok acıkmışlardı ve doyusuya yediler. Yemekten sonra evden ayrıldılar. Ev sahibi Osman, onlara sabah olunca kahvenin yanına gelmelerini tembihledi.

Köseoğlu Osman'la yanındakiler, yol arkadaşları Hüseyin'in köyüne hareket ettiler. Köy, kahvenin yirmi beş dakika kadar aşığındaydı. Giderken “tehlikeli” denilen yolu takip etmediler. Tarlalardan, bahçelerden geçerek gittiler. Hüseyin'in evine indikleri zaman Hüseyin, bir kocakarıyı çağırarak Köseoğlu Osman'ı ona emanet etti ve sabahleyin geri getirmesini söyledi.

Osman, kocakarıyla bir müddet yol aldı. Bir eve girdiler. Kocakarı onu karanlık bir odaya yatırdı. Zaten sabah yaklaşmıştı. Osman kısa bir süre uyuduktan sonra, kocakarı gelip onu uyandırdı. Sonra Hüseyin'in evine götürdü. Hüseyin kalkmış, saçlarını taramış, gürgen odunlarıyla çok kuvvetli bir ateş yakmıştı. Sabah sofrasını da hazırlamıştı. Osman'ı sofraya buyur etti. Birlikte sofraya oturdular.

Onlar yemeği bitirip, ellerini yıkarken birkaç el silah sesi oldu. Tüfekleri alıp kapiya çıktılar. Kapıdaki çıtırık¹³ ağacının dibine mevzilendiler. Ne olduğunu anlayamadılar. Sonradan öğrendiklerine göre köyün muhtarı, kiraz çalan bir adamı kovalıyordu. Yokluk yıllarıydı, insanlar karnını doyurabilmek için bulduğu her şeyi sahibinden izinsiz alabiliyordu.

O gün cumaydı. Ertesi gün Sisdağı'nda pazar kurulacaktı. Sahil halkı ve yüksek köylerden gelen insanlar, her haziran ayı sonunda Sis Pazarı'nda toplanıyordu. Burada geleneksel panayırlar düzenleniyordu. Kadın erkek tüm halk, yılın bu zamanlarında orada bulunuyordu. Çalgı ve silah sesleri hiç susmuyordu. Bir panayırdı, belki bir milyon mermi atılıyordu. Sis pazarının köklü bir geçmişi olmakla birlikte, eski bir pazar ve panayır yeri olan Dizgine de gezginlerin seyahatnamelerinde yer almaktadır (Bıjışkyan, 1998, s. 80).

Hüseyin ve Osman, panayıra dâhil oldular. Beş yüzden fazla tüfekli ile İnişdibi'ne hareket ettiler. O zamanlar tüfek taşımak modaydı; tüfek taşımamak sıra dışılıktı.

Trabzon'da ise bu ota hem “kaldirik” hem de “tamara otu” denilmektedir. Karadeniz'in diğer şehirlerinde bu ot farklı adlarla anılır: Ispıt, zirbit, mancar, hodan, kaldırak, vs.

¹² Turçu: Turşu.

¹³Çıtırık: 1. Palamudun dikenli ve bodur cinsi. 2. Ağaç şeklinde büyüyen sakızlı bitki.

Yatsı vaktiydi. Hüseyin'in evinde kalırlarken Hüseyin, Mehmet'le Osman'ı yanına çağırıldı. Onlara, uzakta parlayan bir cisim gösterdi. Hüseyin bu cismin, bir adamın belindeki kama olabileceğini söyledi ve Mehmet'e, gidip buna bakmasını söyledi. Mehmet buna cesaret edemedi. Aynı şeyi Osman'dan isteyince o, tüm tehlikeyi göze alarak gitti. Eğer gitmeseydi, ona "korkak" diyeceklerdi. Gerçekten korkuyordu; ama belli etmiyordu. Parlayan cisim kama değil, bir cam parçasıydı. Köseoğlu Osman, risk alarak yanındakilere "cesur" olduğunu kanıtlamıştı.

Sabah evden uzaklaşarak bir ormana girdiler. Öğleye kadar bir çam ağacının altında oturdular. Hüseyin onlara yemek getirdi. Yemekte çal tereyağı¹⁴ ile süzme kavurması¹⁵ vardı. Köseoğlu Osman, hatıratında bu yemeklerin çok lezzetli olduğunu aktarmıştır.

Yemekte Hüseyin'in sahanından, ağarmış bir kıl çıktı. Hüseyin iğrendi, kızarak sahanını ormana doğru fırlattı. Evlerinin tüm işlerini yaşlı bir nine yapıyordu. Çoğu zaman, başını sarmaya bile zamanı olmuyordu. Kılın, süzmenin içine, yaşlı nineden¹⁶ düştüğüne şüphe yoktu. Sonra tekrar Hamdi'nin evinden yemek istediler ve karınlarını doyurdular. O sırada biriyle yazılı bir haber geldi. Haberi gönderen arkadaşları Hüseyinoğlu Osman'dı. Haber notunda şöyle yazıyordu:

"Şalpazarı'na müfreze geldi. Çok kalabalıklar. İhtimal, durduğunuz yayla ihbar olmuş. Hamdi'nin göçü var. Hamdi göçünü oradan kaldırsın, Dokuzoluk'a geçsin. Yarın biz de geleceğiz. Hüseyin'le Mehmet orada kalsın. Hep beraber buluşuruz ve Alucra, Torul yaylalarına yukarı gideriz. Bu an için hem hükümet müfreze çıkarmış hem de hasımdan büyük tehlike vardır. Aman Hamdi oradan kalsın, hiç durmasın. Göçü olduğu için yeri belli başlıdır." Hamdi gitmeye hazırlandı. Zaten toparlanacak çok eşyası yoktu. Bir ineği, bir koyunu, bir yorganı, bir çulu ve iki sahanı vardı. Eşi ile beraber kalıyordu. Hamdi, yorganla çulu ineğe sardı. Kabı kaşığı da eşine yükledi. Yola döndüler.

¹⁴Beyaz renkli tereyağı.

¹⁵Süzülmüş yoğurdun kavrulmasıyla elde edilen, eskiden yörede hazırlanan bir yiyecek türü.

¹⁶Hatıratında, yöresel kullanım şekliyle "keyvanı" olarak yazılmıştır.

Mehmet ile Köseoğlu Osman çok sıkı arkadaş olduklarından ayrılmak istemediler. Mehmet, Köseoğlu Osman'a “*Sen gitme, yarın Hüseyinoğlu Osman'la Sadık da gelecek ya, Hamdi'yi de al, hep birlikte yukarı yaylalara çıkarız.*” dedi.

Hüseyin, Osman ve Mehmet yine aynı çamın altında oturuyorlardı. Hüseyin, Osman'a kızgın kızgın bakıyordu. Bir ara ona bağırdı ve küfretti. Öfkesinin nedeni ise Osman'ın ağabeyi Hamdi'yi yalnız göndermesiydi. Osman da ona bağırp küfretti. Oradan biraz öteye doğru uzaklaştı. Bir yandan düşünüyor, bir yandan Kayasis'e bakıyordu.

Akşam yaklaşıyordu. Köseoğlu Osman, Hamdi'nin peşinden Kayasis'e gitmeye karar verdi ve yola çıktı; ancak bilmiyordu ki bu karar onu büyük belalardan belki de ölümden kurtaracaktı.

Hüseyin'in tepkisine öfkelenip arkadaşlarından ayrılan Osman, onların başına gelenleri sonradan öğrenmiş, hatıralarında “*imanlı olmak*”la tehlikelerden uzak kalındığı düşüncesini, torunlarına ders ve öğüt olarak yazmış, onlardan dua istemiştir.

Köseoğlu Osman, Kayasis'e vardığında gümrah¹⁷ akan, Dokuzoluk adında bir suyun başında mola verdi. Orada ağabeyi Hamdi'ye rastladı. Hamdi ormandan ağaç kesmiş, evine götürüyordu. Kolunda kocaman bir tüfek, boynunda bir hamaylı asılıydı. Hamdi çok kuvvetliydi. Omuzladığı ağacı üç kişi zor kaldırırdı. Osman'ı gördü ve durdu. Tuzlak Taşı denilen yerde oturdular. Hamdi, ona Hüseyin'le Mehmet'i sordu. Osman da onların, bıraktıkları yerde olduklarını söyledi. O sırada Hamdi bir yandan cep saatini çıkarmış, “*bu saat on iki, herhalde ileri, ortalık ı ışık; akşama daha çok var*” diyordu. Onlar otururken aniden ağaç kırılır gibi bir ses geldi.

Hamdi tahmin yürüttü: “*İnişdibi'ne müfreze geldi. Hüseyin'le Mehmet'i düşman sandılar ve onlara ateş ediyorlar.*” Ardından, Osman'a dönerek; Mehmet'le Hüseyin'e haber vermeleri gerektiğini, çünkü onların bulunduğu yerden silah seslerinin duyulamayacağını söyledi; ancak orada bulunan komşuları “*şimdi gece oldu, sabahleyin haber alırız*”, diyerek onların gitmesine izin vermediler. Her ikisi de gitmekten vazgeçti.

¹⁷ Yörede, “gümrah akan su” ifadesi, gür akan çeşme için kullanılmaktadır.

Sabah olmuştu. Hamdi kardeşine, gidip evi sökmesini ve hartamalarını eşine yükleyip gelmesini, ayrıca akşamki silah seslerinden de haber almasını söyledi. Osman, Hamdi'nin eşiyle birlikte Hüseyin'le Mehmet'in bulunduğu İmkyurt Yaylası'na geldi. Evlerin bulunduğu yerin başına geldiler. Her taraf kuyu olmuştu. Bu kuyular, ev yaparken taş çıkarılan yerlerde oluşmuştu. Kuyuların birinde iki kişi oturuyordu. Yüzleri birbirine dönüktü. Osman yaklaştı ve bunların Dikbaşıoğlu İsmail ile Mehmet olduğunu gördü. Konuştular. Mehmetler ona, kederli bir dille Dikbaşıoğlu Hüseyin'in ve Hüseyinoğlu Osman'ın vurulduğu haberini verdiler.

Mehmet'in boynunda hep arması olurdu. Köseoğlu Osman'la birlikte yaptırmışlardı. Arma, fişek tarağı dizilen meşinden yapılmış kolana denilirdi. Köseoğlu Osman, bu kez Mehmet'in boynunda armanın olmadığını gördü. Orada neler olduğunu sordu. Anlattılar: Köseoğlu Osman, onların yanından ayrıldıktan sonra, onlara yazılı bir haber ulaşmıştı. Haberi gönderen Hüseyinoğlu Osman'la Sadık'tı. "*Postayı aldığınız dakika hiç durmayın, hareket edin, acele bekliyoruz.*" yazmışlardı. Mehmet'le Hüseyin acele hareket etmek zorunda kaldıklarından, bu haberi Köseoğlu Osman'a ulaştıramamışlardı. Olay mahalline varmadan Mehmet'in çarık bağı çözülmüştü. Mehmet, çarık bağını bağlamak için ayağını yolun üst tarafında yüksek bir yere koydu. Bu sırada Hüseyin, Mehmet'i geçerek yola devam etti. Yüz elli metre kadar ileride aniden başlayan yoğun bir ateşin içinde kalarak hayatını kaybetti. Pusunun her tarafta yaygın olduğu zamanlardı. Öteki arkadaşları Osman da Hüseyin'e atılan kurşunların sesini duyunca, hemen olay yerine koşmuş ve aynı yerde öldürülmüştü. Hâlbuki Sadık, Osman'a gitmesinin çok tehlikeli olacağını söylemişse de o, uyarıları dinlememişti. Mehmet ise Hüseyin'in cansız bedenini görünce ormana kaçarak pusuya düşmekten kurtulmuştu. Sağa sola özensizce ateş açıp, kendini emniyete alarak kuyuda oturan Dikbaşıoğlu İsmail'in yanına geldi. Köseoğlu Osman, tam bu sırada onları kuyuda otururken görmüştü.

Mehmet, Köseoğlu Osman'a cenazeye gitme teklifinde bulundu ise de o, ağabeyi Hamdi'nin müsaadesi olmadan gidemeyeceğini, ayrıca Hamdi'ye haber götürmesi gerektiğini belirtti. Hamdi'nin evinin hartamalarını söktü ve eşine yükledi. Oradan Kayasis'e hareket ettiler.

Kayasis'te iken Hamdi ile Osman'a birçok kere tehdit içeren haberler geldi. Korkmadılar; fakat hep tedbirli oldular. Çevrelerinde, iyi niyetli görünerek onları tedirgin etmeye çalışan bazı kimseler vardı. Bunlardan biri, yakınlarda oturan bir kocakarıydı. Her sabah yeni bir haber uyduruyor, Hamdi ile Osman'ı korkutmaya çalışıyordu. Bir sabah yine, “*tuzlaktan*¹⁸ *yirmi beş-otuz kadar tüfekli geçtiğini*” söylemişti. Sonradan bu kocakarının Hüseyin'le Osman'ı öldürenlerle uzaktan akrabalığı olduğunu öğrendiler ve bir daha söylediklerine itibar etmediler.

Aradan on beş yirmi gün geçti. Osman'la Hamdi'nin yanına gelen bir adam, dost gibi görünerek onlara, birlikte Aksu yaylalarına gezmeye gitme teklifinde bulundu. Bu adamın casus olabileceğini düşündüler ve reddettiler. Nitekim adamın kötü niyetli olduğu sonraki olaylarda yaptığı itiraflardan anlaşılmıştı. Osman'la Hamdi'nin köydeki yaşantısı gibi yayla günleri de rahat geçmemiş, yayladan dönmüşlerdi.

Zaman geçiyor, Osman'ın yaşı da ilerliyordu. Birgün Kızılcapınar Mahallesi'ndeki Müründüzü denilen yerde, birkaç arkadaşıyla oturmuş, sohbet ediyorlardı. Saat akşamın sekizi sularıydı. Karanlıkta bir kişi yaklaşıyordu. İyice yaklaştı. İmam Mehmet, Yunan harbinde yaralanmış, hava değişimi alarak askerden dönmüştü. Köyde bir gelenek vardı; bir kişi askere giderken ve askerden dönerken donanma oluyordu; yani silah atılıyordu. Osman ve arkadaşları bu geleneğe binaen, aniden silah atmaya başladılar. Silah seslerini işiten çevre köyler, gençlerin başına bir şey geldiğini sanarak hemen silahlarını kuşanmışlar ve ateş etmeye başlamışlardı. Gençler durumun bilincinde olmadan silah atmaya devam ettiler. Onlar attıkça köylüler de silah atıyordu. O gece orada binlerce mermi atılmıştı. Gençlerin hatasını sonradan anlayan köylüler, milletin arasına durduk yerde kargaşalık koyan gençlere kızmışlardı.

Sonbahar gelmişti. Sadık ve Mehmet, Ağasar'da bir tehlikeden kaçarak Eynesil'e sığınmıştı. Eynesilli yirmi beş kişi onlara sahip çıkıp koruma altına aldılar.

6. OSMAN KÖSE'NİN MAHKÛMİYETİ

¹⁸Hayvanların tuz ihtiyaçlarını karşılamak için, düz taşlar üzerine tuz konularak, yalamaları sağlanır. Bu düz taşlara “tuzlak taşı”, taşların bulunduğu yere de “tuzlak” adı verilir.

1926 yazı idi. Köseoğlu Osman on sekiz yaşına basmıştı. Aksu yaylasına çıkmışlardı¹⁹. Oğlu Hüseyin bir buçuk yaşındaydı. Aylarca yaylada kaldılar. Fındık toplama sezonu bitmiş, yayladan göçme vakti gelmişti. Hayvanlarla yayladan köye yük getirdiler. Osman, göçün kalanını getirmek için yaylacılarla birlikte tekrar yaylaya hareket etti. Her nasılsa, Aralık (Eynesil) köyünden geçerken yaylaya gitmekten vazgeçti. Arkadaşlarının tüm ısrarlarına rağmen yayla yolundan geri döndü. Köseoğlu Osman, bu durumu hatıralarında yazarken, sonrasında başına gelen talihsiz olaylara bağlayarak “*çekecek çile beni yaylaya götürmedi*” demektedir (Köseoğlu Osman’ın Hatıraları, 1964, s.118).

Osman geri döndü ve eve geldi. Yaylaya gitmekten vazgeçme nedeni ise bir borç hadisesiydi. Fındığı tüccara satmıştı; ancak henüz parasını alamamıştı. Yaylada iken de bir at almıştı ve bundan borcu vardı. Güya, geri dönüp fındığın parasını alarak yaylaya gidecek ve borcunu ödeyecekti. Osman’ın geri döndüğü esnada, evine yakın bir yerde cinayet işlenmişti. Üç yalancı şahitlikle, bir şekilde cinayet suçu onun üzerine kaldı. On beş sene hapse mahkûm edildi ise de yaşı on sekizi tamamlamadığından cezası yedi buçuk yıla indirildi. Yedi sene iki ay Görele’deki ve Giresun’daki hapishanelerde yattı. Cezasının dört ayını çekmedi, aftan yararlanarak çıktı. Bu af Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1933’te Cumhuriyet’in onuncu yılında çıkarılmış kısmi bir aftı.

2 Eylül 1926’da hapse giren Köseoğlu Osman, yedi yıldan fazla hapis yatmasını, öz eleştirel biçimde kendi “*şükürsüzlüğüne, ibadetsizliğine ve iyi bir kul olmamasına*” bağlamıştır. Onun için, bu genç yaşlarındaki uzun hapislik dönemi “*ilahi bir ceza*” idi. Hatıranın bu kısmındaki öz eleştirisi, yazdıklarını okuyacak kişilere ders verme amacını gütmüştür.

Gençliğinin yedi yılını hapislikle geçiren Köseoğlu Osman, hatıratında şunları da yazmıştır: “*Genç yaşta yedi yıl hapishanede kalmak nelere mal oldu! Servet gitti. Sıhhat gitti. Olan hadise bir ceviz kabuğu kıymeti haiz değil...*” Hatıratında ayrıca, kendisinin hapse düşmesine neden olanlara karşı kin veya olumsuz bir düşünce yansıtmamış, aksine serbest kalınca onlarla karşılıklı iyi ilişkiler kurduklarını yazmıştır. Hapislik sürecinde ise en çok

¹⁹Hatıratında, yöresel ifadeyle “yayla ediyoruz” şeklinde geçmektedir.

üzüldüğü kişi annesidir. Yoksulluk had safhadadır, annesi kendine de Osman'ın çocuklarına da bakamamıştır.

7. BİR DÜĞÜN HADİSESİ

Köseoğlu Osman hapisten çıkalı iki yılı geçmişti. Uzun süreli mahkûmiyet yaşamı, onu ve ailesini maddi ve sıhhi açıdan yıpratmıştı. Yoksulluk ve kıt imkânlar içerisinde yaşamaya çalışıyorlardı. Tarla ve bahçeleri yıllardır işlenmediğinden verimsizleşmişti. Bu hâlde arazilerden ürün alınamıyordu. Osman, tarla ve bahçelerini imar etmekle meşgul olmaya başladı.

1935 yılının Eylül'ü idi. Köyde bir düğün vardı; fakat Osman yorgun olduğundan, düğüne gitmeme kararı almıştı. Gece olmuş, kına düğünü başlamıştı. Osman erkenden yatmıştı. Gece yarısı birden kapı vuruldu. Kalktı ve “Kimdir?” diye sordu. Arkadaşı Halil cevap verdi “*Aç kapıyı, diyeceğim var!*”. Osman kapıyı açtı ve Halil devam etti “*Seni düğünden istiyorlar. Gelmediğin takdirde sarhoşlar hep beraber geliyorlar.*” dedi.

Osman, çocukların istirahati bozulmasın diye sessizce evden çıkıp arkadaşı Halil'le birlikte düğün yerine hareket etti. Yolda giderken bir grup sarhoşa rastladılar. Onlarla tartışmamak için yolu değiştirdiler. Düğün evine vardılar.

Sabah oluyordu. Düğünde erkekler yerli yapım rakıyı fazlaca içip sarhoşluktan sızmışlardı. Çoğu, yerlerde yatıyordu²⁰.

Gün aydınlanmıştı. Hava biraz yağmurluydu. Düğün ağası²¹ Mürsel adında biriydi. Düğün evinin bir odasında, pencere kenarında oturuyordu. O sırada kapıdan iki adam geçiyordu. Bunlar, Tonya ağzı ile Kavak Ahmet'in evini sordular. Osman, kim olduklarını öğrenmek için yanlarına birini gönderdi. Onlardan birinin “Tonyalı Ahmet” olduğunu söylediler. Bu kişi Osman'ın dayısıydı. Osman, dayısını içeri davet etti.

Rakı sofrası kuruldu. Gelen giden çoktu. Sofra giderek büyüyordu. Bir küp rakı, kısa sürede bitti. Düğün ahalsi, rakı meclisini dört bir yandan sarmıştı. Osman, dayısının bu uzun rakı muhabbetinden çok sıkıldı. Hatırasında onun için, “*keşke cehennem olup gitseydi*” diye yazmıştır.

²⁰Hatıratında bu durum, yöresel deyimle “ağu sarhoş olmuşlar” diye yazılmıştır.

²¹Düğünde herkesin içkisini karşılayan kimse.

Rakı ismarlamak düğün ağası Mürsel'in tasarrufunda olduğu için hiç kimse sofraya rakı ismarlayamıyordu. Tonyalı Ahmet ise iyice sarhoş olmuştu. Nara atmaya başladı “*Ula Göreleliler, rakı isterim rakı!*”. Naraları bir günlük yoldan işitiliyordu. Osman, düğün ağası ile yan yana oturuyordu. Tonyalı'nın naraları kesilmiyordu.

Osman, ortamda bir hadise çıkmasın diye düğün ağası Mürsel'in kulağına yaklaşarak “*İki okka ben ismarlayayım, iki okka da sen ismarla.*” dedi. Osman'ın gizlice yaptığı teklifi, yüksek sesle tepki vererek açığa vuran Mürsel, onu omzuyla iterek “*Hadi ulan, sen benim amirim değilsin!*” dedi. Osman bu duruma çok öfkelenmişti. O anda Mürsel'e karşı gözlerini kan бүрүdü. Bu karşılık, izzet-i nefesine ağır gelmişti. Son anda kendine hâkim oldu ve kalabalıkta kargaşa çıkmasına engel oldu. Tonyalı Ahmet'i ve yanındaki Kırımlioğlu'nu kaldırarak rakı satanların yanına götürdü “*Bunlara içtikleri kadar rakı verin.*” diyerek oradan uzaklaştı. Bir süre sonra adamlar oracıkta sızdılar.

Osman, arkadaşı Yaylaoğlu Mehmet'in atını emanet alarak düğün alayıyla²² birlikte, gelin almak için Bodurlu Mahallesi'ne gitti. Gelini alıp döndüler. Güveyi Ali'nin evine yaklaştılar. O zamanlar âdet olan “gelin gelirken başından silah atma” uygulamasını yaptılar. Birden silahlar patlamaya başladı. Güveyi Ali, düğün ağası, aynı zamanda sağdıç olan Mürsel, Bektaşoğlu Yusuf ve daha birçok kişi silah attı.

Osman, düğün esnasında bir talihsizlikle daha karşı karşıya geldi. Onun adı, yine bir yaralama hadisesine karışmıştı. Yaralan kişi, Trabzon'da tedavi altına alındı. Osman ise Görele'de hapis cezasına çarptırılmıştı. Beş on yıl kadar hapis cezası vardı. Davacı, davasından vazgeçse Osman serbest bırakılacaktı; ancak hüküm giydiği suçun maddi bir bedeli vardı ki ona ağır geliyordu. Davacıya sürekli aracı gönderip uyuşma teklif etti ise de uzun süre olumlu bir cevap alamadı. Davacı, davasından vazgeçme karşılığında bin lira diyet istiyordu. Bin lira bu dönemin koşullarında, yoksul bir aile için büyük paraydı. Bir inek beş ila on lira arası fiyata sahipti. Beldenin en büyük tüccarında bile bin lira bulunmuyordu. O yıl fındık da olmamıştı. Olsa da kilosu yirmi kuruştan, az bir fındıkla bu hesap kapatılamazdı.

²² Hatıratında geçen şekliyle, yörede gelin almaya giden ekibe “gelinci/gelinçi” denir.

Sonunda mecburen bin lira diyet ödemeyi kabul ettiler. Ailesi, elindeki birkaç ineği sattı. Bunun dışında, ellerinde para edecek ne varsa satışa çıkardılar; ancak dört yüz lira biriktirebildiler. Parayı davacıya teslim ettiler. Bu süreçte her nasılsa, davacı duruşmaya gelmemiş, zorla Görele'ye getirilmişti. Davacı müstantikliğe²³ sokuldu. Ardından, şikâyetinden vazgeçti. Osman'ın beraatına karar verildi.

Osman, bu son mahkûmiyet sürecinin ardından serbest kalarak köyüne döndü. Bundan sonra onu sade bir yaşam bekliyordu. Kendini okumaya, yazmaya ve evinin geçimine verdi. Gündelik yaşamında tarla, bağ, bahçe işleriyle uğraştı. Kıt imkânlarda ticaret yaparak ailesinin geçimini sağladı. Çocuklarına iyi bir baba olmaya çalıştı.

Dönemin koşullarına temelli olarak yaşadığı olayların muhakemesini yapıp hepsinden birçok ders çıkardı. Bu çıkarımlarını, çocuklarının ve torunlarının geleceği için miras bıraktı. Amacı, kendinden sonra gelen neslin, aynı zorluklara maruz kalmamasıydı. Onlardan iki beklentisi vardı: “İnançlı yaşamaları” ve kendisine “dua” etmeleri.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihe not düşülen müşahhas kayıtların tarih yazımında dikkate alınması, olayların ve olguların doğal dokusunun yansıtılmasında önemli ölçüde yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Resmî tarihin keşfedilmemiş doğal ayrıntıları, toplumsal zihniyeti oluşturan gerçekliklerin kodlarının okunmasında önemli birer anahtarlardır. Çalışma özelinde, Eynesil yöresinde bugüne dek keşfedilmemiş bir hatıratın sadeleştirilip günümüze uyarlanarak tarih bilimine veri olarak sunulması, Eynesil'in yakın Türk tarihine katkıda bulunmasını sağlamıştır. Yöre ve Anadolu'daki tüm yörelere dair bu tür hatırat, mektup ve müşahhas kayıtların araştırılarak bilimsel çalışmalara dâhil edilmesi, şüphesiz Türk tarihi açısından yararlı olacaktır. Bir öneri olarak; yöre tarihine dair özel arşivlerde veya şahısların elinde bulunan eski belgelerin ve yöredeki kalıntıların, araştırmacılarca keşfedilerek akademik ölçütlerde derlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Bu tür projeler, bugüne dek önemli bir eksiklik olarak kalmıştır.

²³ Sorgu hâkimi.

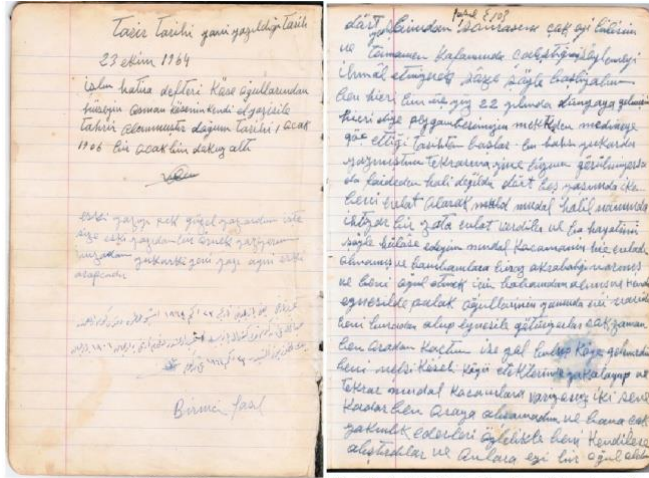
KAYNAKÇA

- Altıkulaç, A., Yeşilbursa, E. G. (2014). Tarih Araştırmacılarına Göre Hatıratlarının Tarihsel Değeri. Ahmet Şimşek vd. (Ed.).*III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Bildiri Metinleri* içinde(s. 162-167). Erişim: <http://www.historyeducation.org>
- Bijışkyan, P. M. (2008).*Pontos Tarihi*. İstanbul: Çiviyazıları.
- Bilir, A. (2005). Görele Yöresi Yayla Hayatı. (Ed. S. Çiçek vd.).*Görele Kültür Sanat Sempozyumu (20 Aralık 2003 Bildiriler)* içinde (s. 61-70). İstanbul: Melisa.
- Birinci, A. (1998). Hatırat Türünden Kaynakların Tarihi Araştırmalardaki Yeri ve Değeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 41, 1-10.
- Emecen, F., Yüksel, A. (2015). *Görele Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*. Trabzon: Serander.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori1=derlay&kelime1=serander (Erişim: 06.07.2017).
- Köseoğlu Osman'ın Hatıratı*, Ziya Köse Arşivi, Eynesil 1964.
- Öztürk, B. (2011). Tanzimat Yazarlarına Göre Hatırat Türü. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 29, 303-317.

EKLER²⁴

Köseoğlu Osman'ın askerliğinden.

Fasil-1'in giriş kısmı.

Fasil-2'nin girişi (Hatıratın sehven "1" yazılmıştır).

²⁴148 sayfalık hatıratın tamamı arşivimizde yer almaktadır; ancak bu çalışmada, orijinal metnin tümünü yansıtmak mümkün olmadığından, yalnızca fasılların giriş kısımları verilecektir.

